

Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy

zák. č. 64/2006 Sb.m.s.

JUDr. Mgr. Martin Crha

- **základní pramen kolizního závazkového práva v evropském justičním prostoru**
- **úmluva přijata v roce 1980, k její interpretaci slouží doprovodná zpráva profesorů Guiliana a Lagarda zvaná Guiliano-Lagardeho zpráva**
- **úmluva vstoupila v platnost 1. 4. 1991**
- **úmluva se právně neopírá o Smlouvu o založení evropských společenství, ale mohou k ní přistoupit jen členské státy Evropských společenství**
- **k úmluvě přijaty dva interpretační protokoly, které vstoupily v platnost v roce 2004**

Předpoklady aplikace

I.

Časový dosah (čl. 17)

- v souladu s čl. 17 úmluva dopadá jen na smlouvy uzavřené po dni, ke kterému pro dotyčný stát vstoupila v platnost, nemá zpětný účinek

II.

Věcný dosah

- ustanovení úmluvy se použijí na závazky ze smluv
- vyloučeny z dosahu aplikace:
 - smlouvy administrativní
 - věcná a nehmotná majetková práva
 - mimosmluvní závazky, na které dopadá nařízení Řím II.

III.

Osobní dosah

- **Úmluva dopadá na řízení před soudy členských států Evropských společenství bez ohledu na domicil či státní příslušnost osob, jejichž spor je projednáván**

IV.

Mezinárodní prvek (čl. 1 odst. 1)

- **mezinárodní prvek lze definovat tak, že úmluva se použije na závazky ze smluv, které mají vztah k právu různých zemí (Guiliano-Lagardeho zpráva dále konkretizuje mezinárodní prvek následovně: jedna nebo všechny smluvní strany jsou buď cizinci nebo mají obvyklé bydliště v jiném státě, smlouva byla uzavřena v zahraničí, jedno nebo více plnění musí být poskytnuto v zahraničí)**

V.

Loi uniforme (čl. 2)

- úmluva je tzv. loi unifrome, což značí, že kolizní normy úmluvy zatlačují národní a mohou vést k užití práva nesmluvního státu úmluvy
- úmluvu tak charakterizují účinky erga omnes

VI.

Vztah k jiným úmluvám

- čl. 21 úmluvy nebrání použití mezinárodních smluv, jejichž stranou je nebo bude smluvní stát

VII.

Vztah k právu Evropských společenství

- čl. 20 úmluvy hovoří o přednostní aplikaci kolizních norem obsažených v nařízeních a směrnicích Evropských společenství

VIII.

Výhrady

- v souladu s čl. 22 odst. 1 může každý smluvní stát úmluvy učinit prohlášení (výhradu), že se na něj nebude vztahovat čl. 7 odst. 1 (mezinárodně kogentní normy třetího státu) a čl. 10 odst. 1 písm. e) (problematika následků neplatnosti smlouvy)

Volba práva (čl. 3)

- volba práva základní stavebním kamenem úmluvy, projev autonomie vůle v kolizním právu
- čl. 3 odst. 1 stanoví, že smlouva se řídí právem, které si strany zvolí – dle stávajících převažujících názorů i s ohledem na systematický výklad je tímto právem právo státní, tj. schválené v zákonodárném procesu, nikoli právo nestátní jako Principy evropského smluvního práva či Zásady UNIDROIT

Omezení volby práva

- Omezení daná předmětem úmluvy samé čl. 1 odst. 2
 - úmluva ze své aplikace vylučuje otázky, které svou povahou podléhají zvláštním pravidlům:
např.:
 - otázky způsobilosti fyzických osob k právům a právním úkonům
 - otázky týkající se závěti a dědění, majetkových vztahů mezi manželi, práv a povinností z rodinných vztahů, rodičovství, manželství
 - závazky ze směnek, šeků a směnek vlastních
 - rozhodčí smlouvy a smlouvy o výběru soudu
 - otázky týkající se práva obchodních společenství, sdružení a právnických osob
 - problematika způsobilosti zástupce zavazovat zastoupeného ve vztahu k třetí osobě
 - dokazování s výjimkou čl. 14
 - pojistné smlouvy a smlouvy o zajištění

- omezení volby práva z titulu vnitrostátně kogentních norem (čl. 3 odst. 3) – cílem zabránit stavu, aby byl jen volbou práva vytvořen mezinárodní prvek
- omezení u smluv spotřebitelských a individuálních pracovních (čl. 5 a 6) – cílem zajistit minimální standard ochrany
- omezení z titulu rozporu s veřejným pořádkem fóra (čl. 16) – použití některé normy právního řádu určeného na základě Římské úmluvy může být odmítnuto pouze za předpokladu, že toto použití je zjevně neslučitelné s veřejným pořádkem země, v níž má soud sídlo
- omezení z titulu norem imperativních (čl. 7) – o jejich povaze rozhoduje právo státu vydání, názorem tohoto právního řádu je soud rozhodující spor v otázce kvalifikace norem vázán, normy si vyžadují svou aplikaci (např. typicky zákazy dovozu či vývozu), do úvahy je třeba vzít následky použití či nepoužití
- omezení z titulu mezí obligačního statutu

Způsob učinění volby práva – volba výslovná a konkludentní
- **konkludentní volba práva musí s dostatečnou jistotou vyplývat z ustanovení smlouvy nebo z okolností případu – např. vazba standardních obchodních podmínek na určitý právní řád (Lloydův pojišťovací řád a anglické právo)**

Dépeçage = možnost zvolit si pro jednotlivé části smlouvy různé právní řády

Změna volby práva = lze změnit jednou zvolený právní řád

Dodatečná volba práva = zvolení právního řádu dodatečně po uzavření smlouvy

Vznik a platnost souhlasu stran s volbou práva se posuzují podle stejných ustanovení, které dopadají na vznik a platnost smlouvy hlavní – z důvodu vnitřní harmonie je zachován jednotný statut

Náhradní kritéria při neexistenci volby práva

- v případě, že strany neučinily volbu práva, ať už z důvodů hospodářských či jiných, bude nutné povolat právní řád určený na bázi náhradních hraničních určovatelů
- dle čl. 4 odst. 1 v míře, ve které nebylo právo rozhodné pro smlouvu zvoleno v souladu s čl. 3, se smlouva řídí právem země, s níž nejúžeji souvisí = princip nejúžšího spojení
- okolnosti, které lze považovat za ty, které ovlivňují pro smlouvu nejúžší spojení např. obvyklý pobyt, sídlo či státní příslušnost stran

■ princip nejúžšího spojení konkretizován:

- 1) Domněnkou charakteristického plnění – za stát, který se smlouvou nejúžší souvisí, je považován ten, ve kterém má strana, která je povinna plnit předmět smlouvy, v době uzavření smlouvy obvyklé bydliště nebo v případě obchodní společnosti, sdružení nebo právnické osoby ústředí – to platí při vzniku smlouvy v důsledku neobchodní činnosti
- pokud byla smlouva uzavřena při výkonu povolání nebo při provozování obchodní činnosti této strany, je danou zemí země, v níž se nachází hlavní provozovna, nebo má-li být v souladu s podmínkami smlouvy plněno v jiné než hlavní provozovně, je danou zemí země, v níž se nachází tato jiná provozovna
 - obchodní činnost bude vše, co nelze zařadit do privátní sféry

2) Zvláštními domněnkami

- u smluv, u nichž je předmětem věcné právo k nemovitosti nebo právo užívání nemovitosti, je domněnka, že smlouva nejúžeji souvisí se zemí, v níž se nemovitost nachází, důvodem je význam veřejnoprávních norem místa polohy věci týkající se registrace nemovitostí
- u smluv o přepravě zboží platí, že smlouva nejúžeji souvisí se zemí, v níž má přepravce v době uzavření smlouvy hlavní provozovnu, nachází-li se v této zemi také místo nakládky nebo místo vykládky nebo hlavní provozovna odesílatele zboží

3) Únikové ustanovení čl. 4 odst. 5

- pokud pro smlouvu charakteristické plnění nelze určit, je nutné setrvat u základního pravidla v odst. 1 bez bližší specifikace domněnkou
- dle čl. 4 odst. 5 věty druhé je možné vyvrácení domněnek v odst. 2 až 4, vyplývá-li z okolností jako celku, že smlouva úžeji souvisí s jinou zemí – pak se aplikuje právo této jiné země

Kolizní problematika smluv spotřebitelských

- Římská úmluva dopadá jen na některé spotřebitelské smlouvy – na ty, které splňují podmínky čl. 5 odst. 1 a 2:
 - 1) předmětem je dodání zboží nebo poskytnutí služeb
 - 2) určité osobě („spotřebiteli“) za účelem, který nelze považovat za výkon povolání nebo provozování živnostenské činnosti spotřebitele
 - 3) a jsou splněny podmínky týkající se fáze uzavření smlouvy v čl. 5 odst. 2

Volba práva u spotřebitelských smluv

- možnost aplikace zvoleného práva závisí na tom, zda tento poskytuje spotřebiteli stejnou ochranu skrze imperativní (ochranná) ustanovení jako stát obvyklého bydliště spotřebitele. Současně k tomuto právu státu obvyklého bydliště spotřebitele stanovuje čl. 5 odst. 2 tři situační předpoklady vztahující se k předkontrakční fázi:
 - 1) uzavření smlouvy v této zemi předcházela nabídka určená výslovně spotřebiteli nebo reklama a spotřebitel v této zemi uskutečnil všechny nezbytné úkony směřující k uzavření smlouvy, nebo
 - 2) druhá strana nebo její zmocněnec obdrželi objednávku od spotřebitele v této zemi, nebo
 - 3) smlouva je smlouvou o koupi zboží a spotřebitel cestoval z této země do jiné země, kde učinil svou objednávku, jestliže byla tato cesta organizována prodávajícím se záměrem podnítit spotřebitele ke koupi.

Náhradní kritérium

- náhradním právem bude právo obvyklého bydliště spotřebitele, za předpokladu, že se bude jednat o spotřebitelskou smlouvu vymezenou v čl. 5 odst. 1 a uzavřenou za situačních podmínek v čl. 5 odst. 2

Kolizní problematika smluv individuálních pracovních

- volbou práva nesmí být opomenuta ochranná (imperativní) ustanovení práva země, v níž zaměstnanec při plnění smlouvy obvykle vykonává svoji práci, i když je dočasně zaměstnán v jiné zemi, resp. podle práva země, v níž se nachází provozovna, u které je zaměstnán, nevykonává-li zaměstnanec svou práci v jediné zemi
- dle Guiliano-Lagardeho zprávy se zvolené právo neužije např. tehdy, kdy bude poskytovat kratší výpovědní lhůtu než právo země pracovníka

Interpretace úmluvy

- dle čl. 18 Římské úmluvy je třeba při výkladu a používání unifikovaných norem brát v úvahu jejich mezinárodní povahu a přání dosáhnout jednoty při jejich výkladu a užívání
- základem bude výklad autonomní, výklad historický
- cílem docílit stavu, aby ustanovení úmluvy nebyla vykládána jako národní normy
- Evropský soudní dvůr (ESD) má právo interpretovat Římskou úmluvu na základě interpretačních protokolů, které k ní byly sjednány – protokoly vstoupily v platnost v roce 2004
- v protokolech obsažen výčet soudů, které jsou oprávněny podat k ESD tzv. předběžnou otázku

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I.)

- **zde jsou modernizovaná některá ustanovení Římské úmluvy**
- **nařízení se použije od 17. 12. 2009 s výjimkou čl. 26**
- **použije se na smlouvy uzavřené po 17. 12.2009**
- **v článkovém znění nařízení nezakotvena možnost volby nestátního práva**
- **v případě náhradních kritérií domněnka charakteristického plnění „zpevněna“ – podán výčet smluv (např. kupní, o poskytování služeb) s uvedením náhradního kritéria (např. právo obvyklého bydliště prodávajícího, právo obvyklého bydliště poskytovatele služby)**
- **smlouvám o přepravě a pojistným smlouvám věnována samostatná ustanovení**
- **vymezeno obvyklé bydliště obchodních společností a fyzických osob**
- **nařízení Řím I. se nebude vztahovat na Dánsko a Velkou Británii – k těmto zemím se bude vztahovat původní úmluva**